

ZABUNA ŽIVOTA

Od iskustva koje dolazi s vremenom najveća je korist kondicija za izdržavanje udaraca, brisanje preosjetljivosti. Petljamo nešto, opravdavamo postojanje. Istovremeno i volimo život i siti smo ga. Staka me se užasavala nakon operacije, odbijala je intimnosti bojeći se posljedica, jer je u otpusnom pismu pročitala da bi tu moglo biti opasnosti. (Ona medicinsku dokumentaciju čita s pobožnom poštovanjem.) Boli me je kraj ljubavnog života, smatrao sam da je pre naglo došao i da sam suviše malo ljubio. A tako je izgleda moralo biti i zbog toga nije bilo mjesta drami. Odbačen sam, dao sam što sam imao, oslobođen sam daljnjeg truda. Otad mirno živimo jedno pored drugog, pazimo se i trpimo, i volimo se i ravnodušni smo i ne bježimo od gloženja kada nam dođe. Očitamo jedno drugom što imamo, pa onda bude mir. Jedino s čime sam se, stareći, morao jače boriti, jesu bile povremene sramne pobune čula.

Sin nam je rastao i tada nam nije ništa govorio što proživljava. Gledao je što se oko njega zbiva i ćutao je. Nije bila tajna što je on i što smo mi, nismo tajili nacionalnost. I ime mu je bilo takvo da ga je sada veoma izlagalo. „To se može promijeniti, ne morate se tako izjašnjavati“, rekla je učiteljica nakon što je od nas dobila podatak o djetetovoj nacionalnosti, koji je tražila. „Nema potrebe da se mijenja, to je prosto činjenica“, rekoh joj. Voljno ili nevoljno, ljubazno ili s predumišljajem, provodila je državnu intenciju da nas bude što manje. Poslije nam je Strahinja rekao da je bio u šoku jer su ga neki drugovi počeli bojkotirati. Nije bilo nikakvog nasilja, jedino prestanak družanja. Mnogi zagrebački Srbi odselili su iz Hrvatske jer nisu željeli da im djeca budu izložena netrpeljivosti. I sam sam razmišljao o tome,

ali je Staka bila protiv. Bila je vezana za Zagreb, tu je pohađala srednju školu, a u Beogradu nije bila kod kuće, nešto je zazirala od njega. Mi smo bili pozivani da se preselimo, bili bismo dobili i posao, ali smo pali u rezignaciju i prelomili: ovdje ćemo ostaviti kosti, nema bježanja. Strahinja je poslije polazio gimnaziju, imao je komplekse jer je bio najmanji, pa nam je jednom rekao: „Zar ne vidite da sam zaostao u razvoju?!“ Uvjeravali smo ga da će narasti, što se na kraju i obistinilo. Kao maturant bio je najviši u razredu. Bio je srećan što je muško, bio je zaljubljen, samo ga je osim seksa i novca malo šta zanimalo. Htio je dobar život i smatrao je za nas da smo neuspješni jer u ovom društvu nemamo veza, pa ima male šanse za uspjeh. Zapanjivao nas je svojim manifestacijama nezrelosti i iluzijama o svemoćnoj protekciji i o boljem životu koji negdje mora da postoji. Njegova tetka Bosa plaćala mu je studij američkog menadžmenta na engleskom jeziku, s kojim je poslije mogao jedino raditi na kruzeru, ovdje ga niko nije htio. Nisu mu čak ni odgovarali na prijave za natječaje. Vrijeme pandemije proveo je s nama, bez posla, ogorčen i mračan, gledajući do besvijesti filmove i serije na Netfliksu. Njega najviše zanima naučna fantastika i horori, od čega se ne postaje vedriji. Nemam puno dodirnih tačaka sa svojim sinom, stalno molim Boga da on nađe svoju sreću, strahujem da ne doživi udarce od kojih će psihički pući. Već je rečeno da je strpljenje sva snaga koja nam je potrebna. Ponavljam mu to, a on mi ne vjeruje. A mnogo i kalkulira, i u poslu i u ljubavi, pa redovno krivo izabire i razočarava se. *Rat i mir* nije nikad pročitao, ali sam ga privolio da odgleda film sa mnom, Bondarčukov, sva četiri dijela. Gledao je sa zanimanjem, likovi su mu bili bliski, a posebno mu se svidjela Nataša Rostova, njena epizoda kad umalo nije pobjegla sa Kuraginom. Zahvaljujem Bogu što on voli žene, ali mi je mrsko što nije diskretan, pa moram u kompjutoru brisati tragove njegovih posjeta opscenim stranicama sa lezbijkama, što mi je zaista užasno. Užasno je što čovjekovu senzualnu čežnju dočekuju škotski prizori koji se rugaju svakoj milosti. Iako je puno zgodniji od mene, ne uspijeva vezati uza se ozbiljne djevojke, izgleda da osjećaju on nije dovoljno ozbiljan.

Imam sina veseljaka koji je dobar kada mu je dobro. A sada nikome nije dobro pa nije rijetka pojava da nas razmaženi potomci optužuju što smo ih donosili na ovakav svijet.

*

Radio sam što volim, bio sam dosta samostalan, jer su me, ne mareći previše za mene, puštali na miru. Imao sam dobru komunikaciju i saradnju s kulturnim radnicima i stvaraocima, i Srbima i Hrvatima i iskusio dosta ljubaznosti priznanja s njihove strane. Bilo je barem neke utjehe u tom vremenu briga.

Za vreme uprave generala Klajna u istočnoj Slavoniji, mnogi su izbjegli Srbi tamo ostvarili građanska prava, dobili su prije svega lične dokumente i mirovine. Tako je i razrednica s mužem ostvarila pravo na penziju. Došla je u Dabrodol po radnu knjižicu, koju joj nisu htjeli dati jer je ostala dužna nekoliko knjiga u školskoj knjižnici. A dobro su znali da joj je stan provaljen i opljačkan i davno dan drugom. Sve što je tamo ostavila bilo je razneseno. Uživali su da je malo muče, da je savijaju jer je bila ugledna i ispravna, svojevremeno okružena strahopoštovanjem. Zamjerali su joj da je pobjegla, a ona se branila da su joj prijetili. Na to bi začutili, jer su znali da je vjerovatno. Došla je do mene da joj pomognem oko knjiga, pa sam skupio naslove koje su tražili i poslao ih tamo, nakon čega su joj se smilovali. Nismo ništa govorili o ishodu stvari. Jedino se meni spontano otela grimasa kao komentar svega što se desilo. Ona se lecnula kao da izbjegava udarac, pa sam shvatio da činim grešku, da joj vređam rane, da je očito da je njoj, tako ponosnoj i već izranjavljenoj u startu života, život nanio nova poniženja. Ne mogu da si oprostim što mi se to otelo, bilo je nepažljivo. Mislio sam da ćemo popričati o svemu, ali ona nije htjela da se osvrće.

Ona se s porodicom skrasila u Novom Sadu, nešto imovine koju je imala unovčila je i time je tamo kupila stan. Sin joj je broker. Dolazila je ovamo kod sestre, ali se nije javljala. Par puta me je pozdravila preko zajedničke znanice. Ova mi je nedavno, kada smo se čuli

drugim povodom, saopštila poraznu vijest da je Vuka prestala ovamo dolaziti jer ju je odbacila nećakinja, ona koju sam upoznao osamdesetih. U prisustvu majke, tvrdo i odlučno dala je do znanja tetki da one jedna drugoj nisu ništa, da ona nema ništa ni sa njom ni s njenim narodom, da negira svaku vezu s njom i s njima, oni nisu njeni i ne tiču je se. Nijema od zaprepaštenja, Vuka je zaboravila da pita – a što ti je ona, zar ti ni majka nije ništa – misleći na prisutnu, u tom trenutku bezglasnu sestru. To je ista ona nećakinja koja je kao studentica osamdesetih dolazila k tetki da provede dio ljeta u Dabrodolu, kada smo vodili diskusije o budućnosti zemlje. Udata očito za nekog ko tako misli, odlučila je da se odrekne rođaka i predaka.

*

Tih smo godina osnovali književni klub i likovnu sekciju. Davnu sklonost prema crtanju i slikanju, počeo sam da razvijam u pedesetima jer sam imao sreću da saradujem sa čovjekom koji se prihvatio vođenja sekcije, slikarem Kanjošem. To kasno prijateljstvo meni je bilo veoma važno, Kanjošu manje, jer je on bio prijatelj gotovo svakome. Taj srdačni i lijepi čovjek, ljudina dječaćkog lica, završio je likovnu akademiju u klasi Otona Postružnika. Ovaj je bio polaznik škole Andrea Lota u Parizu između dva rata, a Lot je bio Sezanov učenik. Kanjoš se šalio da smo nastavljači Sezanove škole, što je bilo vrlo smiješno kada bi se pogledali naši radovi. Ipak su neki amateri pod njegovim vodstvom prilično proslicali. I sam sam se, vođen prijateljskim sugestijama mentora, osposobio da stvorim sliku. To je bio uspjeh o kojemu sam ranije samo maštao. Kanjoš je bio lirski kolorist, veoma dobar u nijansama vode, vedutama i portretu, ali se nije proćuo kao slikar jer je cijeli vijek radio u školi, gonjen nuždnom odmah prodavao radove, pa smo tek u našoj sekciji skupili dovoljno radova da mu napravimo izložbu. Porodična situacija ga je lomila i činila vječno prinuđenim da traži zaradu: bio je jedini u kući koji privređuje. I ženu i sinove navikao je da vuče za njih. Tako je stvorio gotovane koji su

SADRŽAJ

I

PRAŠNA LJETA

Dodirke	9
Strah od promašenosti	27
Polje raži	35
Naslijeđe	48
Plač zbog poljupca	62
Vila djetinjstva	76
Sazdani od zemlje	89
Prema svijetu	106
Sjene ljubavi	115
Polet i kotrljanje	140

II

BJEKSTVO NADE

Škola boljih đaka	163
Zidovi nemogućnosti	197
Faustus	215
Sramoćenje	221

III

NEVESELA SREĆA

Lakoća odlaska	241
Dveri	263

Pomilovanje	280
Gubici i otkrovenja	290
Ološ je arogantan	299
Izjedanje supstancije	316
Zabuna života	338
Nemiri bez kraja	348
NAPOMENA O KNJIZI	361